

ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARDA CİNSEL İSTİSMAR

Yrd. Doç. Dr. S. Sunay YILDIRIM DOĞRU*

ÖZET

Çocuk istismarı, çocuğun yakın çevresi, anne – baba ya da diğer aile fertleri, bakıcı veya herhangi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, uzmanlar ve toplum tarafından uygunsuz ve zarar verici davranış olarak nitelenebilecek tüm davranışları içerir. Genel olarak çocuklar farklı şekillerde istismara uğrarlar. Bunlar; fiziksel istismar, duygusal-sosyal istismar ve cinsel istismardır. İstismarlar genelde tüm çocuklara yöneliktir. Ancak çocuk engelli ise özellikle de zihinsel engelli ise daha sıklıkla istismara uğramaktadır. Bu nedenle zihin engelli çocuğa sahip ailelerin çocuklarını bu konuda koruyabilmeleri için çocuğa yönelik cinsel istismar konusunda uyanık olmaları, istismara işaret eden belirtileri bilmeleri, böyle bir olayın çocukta bırakacağı yıkıcı etkilerin farkında olmaları gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı zihinsel engelli çocukların aileleri ve onlarla ilgili kişileri cinsel istismar hakkında bilgilendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel istismar, Zihin engeli

Abstract

Child abuse includes all behavior termed bad and harmful by experts and society, from the child's close environment, his/her parents and other family members, baby-sitter, or someone else. Generally, children are abused in different ways. These are physical abuse, emotional-social abuse, and sexual abuse. Abuse is usually directed at all children. If the child is retarded, especially mentally retarded, he/she is abused more frequently. For this reason, it is necessary that the families having mentally retarded children be aware of child abuse, the findings which display the abuse, destructive effects of such behavior on the child to protect their children from this type of behavior. The aim of this study is to inform the families of mentally retarded children and the related people about sexual abuse.

Keywords: Sexual Abuse, Mentally Retarded .

---

* Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

1. GİRİŞ

Çocuk istismarı, çocuğun yakın çevresi, anne – baba yada diğer aile fertleri, bakıcı veya herhangi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, uzmanlar ve toplum tarafından uygunsuz ve zarar verici davranış olarak nitelenebilecek tüm davranışları içerir. Genel olarak çocuklar farklı şekillerde istismara uğrarlar. Bunlar; fiziksel istismar, duygusal sosyal istismar ve cinsel istismardır. İstismarlar genelde tüm çocuklara yöneliktir. Ancak çocuk engelli ise özellikle de zihinsel engelli ise daha sıklıkla istismara uğramaktadır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Bunlar; toplumun zihin engelli çocuğu tanımaması ve davranışların toplumsal açıdan aykırı bulması, engelli çocukların dezavantajlı konumlarından yararlanma isteği ve engelli bireyin kendini ifade etmedeki güçlüğünden kaynaklanabilir (Eripek 1996, Koçkar 2002, Eratay 2000). Morse ve arkadaşlarının (1987) istismara uğrayan çocukların izlenmesi konusundaki çalışmalarında, çalışmaya katılan grubun %32'sinin zihin engelli olduğu bulunmuştur. Zihinsel engelli bireylerin iletişim problemlerinin olması, sağlıklı bir şekilde sosyal iletişim kuramamaları istismarcıların kurban olarak bu çocukları seçmelerine neden olmaktadır(Sullivan ve ark.,1991, Öner, Sucuoğlu 1994). Öner ve Sucuoğlu'nun (1994) zihinsel özürü çocukların istismarı konulu bir diğer çalışmasında da zihinsel özürü çocuğu olan anne babaların çocuklarını daha fazla istismar ettikleri rapor edilmiştir.

Zihin engelli çocuklar genellikle konuları algılama da ve akılda tutmada ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Zihin engelliler bir durumdan, diğerine kolayca genelleme yapamazlar ve bu nedenle her konunun ayrı ayrı öğretilmesi ve bir durumda öğrendiği bilgiyi bir diğer duruma aktarabilmesi için özel yardımın yapılması gerekmektedir. Bu nedenle zihin engelli bireylerin cinsel eğitimleri özel bir ilgi ister. Zihin engelli bireylerin cinsel dürtüleri ciddi sıkıntılar yaratabilir. Ancak erken yaşlarda uygun eğitimle bu sorun en aza indirgenebilir(Mermer,1993) Zihin engelli bireyler kendilerine sunulan ilgi ve sevgiye olumlu cevaplar verebilmektedirler. Zihin engellilerin yargıları zayıf ve usa vurma kabiliyetleri sınırlıdır. Bu nedenle cinsel ilişki için yapılacak bir teklifi yada bir cinsel yakınlaşmayı, cinsel olarak sömürülebileceklerini bilmeden mantıksız bir şekilde sessizce kabul edebilirler (Shindell 1975, Kempton 1972, Mermer 1993, Morgan 1987).

Zihinsel engelliler toplum içinde, yaşamlarını sürdürmek için özel bakıma ve desteğe gereksinim duyan bir kesimdir. Bu insanlar çoğunlukla toplum tarafından normal kabul edilen bireylerin sahip oldukları zihinsel yeterliliğe ulaşamazlar. Ancak onların da yemek yemek, su içmek, uyumak, sosyal paylaşımlarda bulunmak özellikle sevmek ve sevilmek gibi hayati temel ihtiyaçları vardır. Çünkü, bu bireylerin zihinsel güçlükleri dışında tüm organları diğer insanlar gibi çalışmaktadır. Bu yüzden tüm gelişimlerinde olduğu gibi cinsel gelişimleri de

normallerle aynıdır. Vücut gelişimleri tam ve normal seyrinde olmaktadır. Nasıl acıkıyor ve sonuçta beslenme gereksinimi duyuyorsa, normal düzeninde çalışan hormonları nedeniyle ifade edemeseler de cinsel aktivite istekleri olacaktır. Üstelik kendilerini çoğu zaman yeterince ifade edemedikleri için, zihinsel engellilerin pek çok yönden olduğu gibi, cinsel istismara uğramaları da tüm dünya da sık rastlanılan istenmeyen durumlardandır. Yapılan araştırmalara göre küçük yaştaki engelli çocukların, çocuk istismarı kurbanları içerisinde en büyük yüzdeye sahip oldukları gözlenmektedir. Bilir ve arkadaşları(1991) tarafından yapılan bir çalışmaya göre; istismara neden olan etmenlerin bir kısmı da çocuğa bağlıdır. Bunlar; çocuğun gayri meşru olması, istenmeyen çocuk olması, çocuğun beklenen cinsiyette olmaması ve çocuğun zihin engeli veya fiziksel engelinin olması, terkedilmiş çocuk olma, duygusal yoksunluk, sosyal olarak yalnız bırakılmak, cinsel istismar konusunda bilgi sahibi olmamak çocukluk istismarının başlıca nedenlerindedir(Z-Page 2004, Durmuşoğlu 2005).

Zihinsel engellilik ve istismar arasında kesin bir bağ olmamasına karşın, bu çocukların istismar konusunda risk grubu oluşturduğu düşünülmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında; Zihin engellilerde görülen istismar türlerinden biri belki de en önemlisi cinsel istismardır (Öner, Sucuoğlu 1994, Widom ve Ames;1994; Fallon ve ark. ,2002, Kvam 2000, Chamberlain ve ark. 1984). Mitolojiye göre eski zamanlarda engelli çocuklarla cinsel ilişkiye girmenin zararlı olduğu, bu çocukların cinsellik konusunda yetersiz olduğunu ve ayrıca cinsel açıdan çekici olmadıkları düşünülmekteydi. Ancak daha sonraki zamanlarda engelli çocukların, istismarcı tarafından kolayca etkisiz hale getirilmesinin fark edilmesi, bu çocukları yüksek risk kategorisine sokmuştur (Kvam 2000). Çoğu insana göre orta derecede zihin engelli çocuklar cinsel istismara uğramada daha yüksek risk grubunu oluşturmaktadırlar. Bunun nedeni, zihin engelli çocukların genellikle konuları algılamada ve akılda tutmada ciddi sıkıntılar yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Yine bu çocuklar bir durumdan, diğerine kolayca genelleme yapamazlar. Kendilerine sunulan yakınlık ve ilgiyi bir sevgi gösterisi olarak değerlendirebilirler. Bu nedenle cinsel ilişki için yapılacak bir teklifi ya da bir cinsel yakınlaşmayı, cinsel olarak sömürülebileceklerini bilmeden mantıksız bir şekilde sessizce kabul edebilirler (Shindell 1975, Kempton 1972, Mermer 1993, B.Ö.İ.R. 2005). Araştırmalar, erkek zihinsel engellilerin kızlara nazaran (erişkin ya da adölesan) cinselliğe ilgilerinin daha fazla olduğunu, bu ilginin her iki cinsten de IQ arttıkça arttığını bildirmektedir. Zihinsel yetersizliği olanlarda, yaşam kalitesi, yanlış yönlendirme, cinsel istismar, iş sahibi olamama, kendilerini ifade edememe ve sorunlarıyla ilgili yeterli yardım alamadıkları, cinsel dürtü ve sorunları nedeniyle seksüel sapkınlıkların daha sık görüldüğü yine araştırma sonuçları ile belirlenmiştir. Ayrıca yapılan araştırmalarda kızların istismara uğrama oranları %12-17 arasında iken, erkeklerde bu oran %5-8 olarak bulunmuştur(Gorey ve Leslie 1997, Tamba

1994). Sobsey ve arkadaşlarının(1997) engelli ve engelli olmayan çocukların istismarında cinsiyet farklılığı konulu çalışmalarında, araştırmaya katılan erkek çocukların genellikle fiziksel olarak ihmal ve istismara uğradıkları, kız çocukların ise çoğunlukla cinsel istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca engelli çocukların normallerden daha fazla istismara uğradıkları bulunmuştur. Kvam (2000) tarafından yapılan Norveç hastanelerine cinsel istismar nedeniyle başvuran engelli ve normal çocuklar konulu bir başka çalışma sonuçlarında da engelli bireylerde cinsel istismar oranının normallerden iki kat daha fazla olduğu ve çalışmaya alınan engelli çocuklarda cinsiyet faktörüne göre cinsel istismara uğrayan çocukların %65'inin kız, %35'inin erkek olduğu görülmüştür. Amerika'da yapılan araştırmalara göre engelli çocuklarda cinsel istismara uğrama oranı normallerden 2-3 kat daha fazla bulunmuştur.

Çocuklarda meydana gelebilecek cinsel istismarlar şu şekillerde tanımlanabilir;

Cinsel İstismar; Bir yetişkinin cinsel gereksinimlerini ve isteklerini karşılamak amacı ile çocukları araç olarak kullanmasıdır. Cinsel istismar, okşama, sözlü taciz, öpme kucaklama ve cinsel ilişkiye kadar değişen, herhangi bir cinsel yakınlıktır(Kutchinsky 1991).

Ensest (Fücur); Aile bireylerinden herhangi birinin çocuğa kendi vücudunu ve cinsel organını gösterme, çocuğu soyunmaya zorlama ve onu çıplak izleme, ona dokunma isteği, genital organa uyarıcı müdahalede bulunma ya da cinsel ilişkiye girmesi olayına ensest (fücur) denir. Bazı durumlarda aile ya da yakın çevre çocuğu cinsel suça yönlendirebilir ya da pornografik araç olarak kullanabilir (Uçar 1994; Kutchinsky 1991). 1950' lerde Amerika'da yapılan çalışmalarda ensest en az yaygın olan cinsel problem olarak ele alınırken daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda tüm dünya daki çocukların büyük bir bölümünün aile üyeleri ve diğer yakın tanıdıkları yetişkinler tarafından cinsel istismara maruz bırakıldıkları tespit edilmiştir (Kvam 2000). Crosse (1993)'a göre yetişkinlerin özellikle de engelli çocuğa yakın olan yetişkinlerin bu çocukları istismar etme oranları %43, normallerde ise bu oran %11'dir. Ancak özellikle ülkemizde istismarla ilgili yapılan suç duyuruları incelendiğinde, çocuk belirli bir şiddet görmüşse ya da istismarcı bilinmeyen bir kişi ise ailelerin suç duyurusunda bulunma eğiliminde oldukları, istismarcının aile içinden ya da yakın akraba, tanıdık olması durumunda durumu gizleme eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Bu nedenle cinsel istismar konusunda elde edilen rakamların yeterince doğruyu yansıttığı düşünülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Türk Ceza Kanuna bakıldığında; Mevcut yasa karşımıza çıkmaktadır.

"Türk Ceza Kanunu'nda "Aile İçi Cinsel İstismar" ya da "Ensest" ile ilgili özel bir hüküm yoktur. Ancak, Türk Ceza Kanunu'nun 417. maddesine göre, cinsel

istismar olayının ırza geçmeye kadar gitmesi halinde cezanın yarısı kadar artırılabileceğini belirtiyor. Ama bununda ispatlanması gerekir. İspatlamak için de psikolojik ve fiziksel etkilerin bir doktor veya bir uzman raporuyla belgelenmesi şarttır. Bundan sonra da, bu raporla polis ve savcılığa başvurulur ".(İstanbul Valiliği Raporu 2005).

Bugün dünyanın pek çok ülkesinde çocuk cinsel istismarı ile ilgili caydırıcı yasalar vardır. Bunlar çocukların fiziksel-cinsel obje olarak kullanımı, pornografik gösterimi, çocuğu öpme, okşama vb. pek çok konuyu içermektedir. Tüm bu konular yasal olarak ayrı ayrı cezayı öngörmekle birlikte, yasal olarak çocuklarda cinsel istismar, rıza gösterme yaşına göre de belirlenir. Yaş sınırı ülkelere göre farklılık gösterebilir. Genel olarak 14-18 yaş rıza yaşı ortalaması olarak kabul edilmektedir. Çocuklarda zor kullanılarak yapılan bütün cinsel davranışlar cinsel istismar olarak kabul edilmesine rağmen, birbirine yakın yaşta çocuklar arasında rıza ile yapılan cinsel yakınlaşmalar istismar olarak kabul edilmemektedir(Kutchinsky 1991, Kıvam 2000).

Cinsel İstismarın Teşhisi

Çocuklar genelde cinsel tacize uğradıklarını davranışlarıyla belli ederler. Ancak bunu açıklamaktan çekinirler ya da korkarlar. Bunun nedenleri:

- Çocuk bu olaya çevresindeki insanların inanmayacağını düşünebilir.
- Çocuk olay duyulduğunda cezalandırılacağını düşünebilir.
- Çocuk sosyal çevresinin ya da akranlarının onu istemeyeceğini ve onunla alay edebileceklerini düşünebilir.

-Bu durumu çevresine nasıl anlatacağını bilemeyebilir ya da istismarcının tehditlerinden korkabilir (SCEK, 2004, Uçar 1994, Herraht 1999).

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda şu ana kadar belirtilen psikolojik sıkıntılarının yanı sıra; vücudunda darp izleri, genital bölgede ağrı, idrar ya da dışkıyı tutamama ve genital bölgede kanamalar da görülebilir.

Zihin engelli çocukların çoğu kendilerini sözel yolla ifade etmede yetersizdirler. Bu nedenle normal bireylerdeki belirtilerin yanı sıra çocuklarda; uyku problemleri (uykusuzluk, kabus görme, uykuda ağlama vb.) , ani iştah kaybı, nedensiz uzun süreli ağlamalar, öfke nöbetleri, içe kapanıklık, duyumsamazlık gibi davranışlar görülebilir (Kıvam 2000).

Cinsel istismar sonrasında çocuklarda, fizik muayene ve cinsel istismar tanı görüşmeleri yapılır. Fizik muayenede taciz sonrası çocuğun genel sağlık durumu ile ilgili bilgi almak ve fiziksel sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik tedaviler temel alınır. Genel fizik muayenesinden sonra çocuğun başına gelen olaylarla ilgili bilgi almak amacıyla çocukla görüşme yapılır. Bu görüşme bir psikolog, çocuk

gelişimci ve psikiyatrist yardımıyla yapılabilir. Görüşmede uzman çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun (zihinsel ve dil gelişimi) sorular sorarak çocuktan, olaylarla ilgili bilgi almaya çalışır, olay dramatize edilebilir (Taner ve Gökler 2004, Uçar 1994, SÇEK, 2004).

Karşılaşılan cinsel saldırı sonrası oluşan fiziksel ve duygusal hasarların fazla olması nedeni ile, mağdur büyük bir travmaya maruz kalmakta ve bu travma polis soruşturması, hekim muayenesi, savcı ve mahkeme aşamalarında çeşitli derecelerde yinelenir. Bu nedenle, ilgili tüm disiplinlere düşen sorumluluk çerçevesinde, bulguların tespiti ve değerlendirilmesini içeren fiziksel ve ruhsal muayene işleminin en kısa sürede, etkin bir şekilde bir kerede tamamlanması mağduru olaydan daha az zararla çıkmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle, olayların hızlıca ve tek bir birimde değerlendirilmesi daha faydalı olabilir (Yavuz 1996).

Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri

Cinsel istismar çoğu çocuk için kötü ve korkutucu bir olaydır. Bu konuda yapılmış çalışmalara bakıldığında; cinsel tacizin çocuklarda ciddi ruhsal sorunlar yarattığı gözlenmiştir. Cinsel istismar çocuğun kendi cinsiyetiyle (eğer kız ise kadın kimliği, erkek ise erkek kimlik özellikleriyle) özdeşimini güçleştirebilmekte ve çocukta istenmeyen cinsel tercihler (homoseksüellik, lezbiyenlik v.b.) ortaya çıkabilmektedir. Tacize uğrayan çocuklarda homoseksüelliğin yanında ileriki yaşlarda cinsel isteksizlik ya da erkeklerde kadınsı davranışlara da rastlanabilmektedir. Ayrıca bu çocuklarda ileriki yıllarda aşırı masturbasyon (kendi kendini tatmin) görülebilmektedir (Uçar 1994, Yılmaz 2002).

Cinsel tacize uğrayan bireylerde güvensizlik, benlik saygısının düşük olması, kolayca hüsrana uğrama, fiziksel ve zihinsel aktivitelerde gerilik, öğrenme güçlüğü, dikkat dağınıklığı, agresif ve saldırgan davranışlar ya da bunun tam tersi, içine kapanıklık, sosyal kaçma (toplumdan kendini uzak tutma) olayları görülmektedir. Yine bu çocuklarda, uyku bozuklukları, gece korkuları altını ıslatma ve ayrılık kaygısı bebeksi davranışlar görülebilir. Bu durum hem normal hem de zihin engeli bireylerde benzer özellikler gösterir. Ancak bazı durumlarda zihin engelli çocuk durumdan haz alabilir ve bu hazzı tekrar elde etmek isteyebilir. Çünkü cinsellik isteği içgüdüsel ve tüm bireylerde belirli gelişim dönemlerinde (ergenlik dönemi 11-15 yaş) ortaya çıkar. Ergenlik dönemi cinsel güdülerin en fazla olduğu bir dönemdir. Gordon (1973) 'a göre zihin engelli olsun veya olmasın tüm insanların cinsel gereksinimleri vardır ve bu gereksinimler çocukluk yaşlarında başlayıp ileri yaşlara kadar devam eder. Hormonlardaki değişiklikler nedeniyle ergenlik döneminde vücutta değişiklikler ortaya çıkar ve bununla birlikte cinsel bir uyanış olur. Bu erotik hislerin fark edilmesi olarak düşünülebilir (Mermer; 1993).

Cinsel İstismar Sonrası Uyum

Cinsel istismar sonrası çocuğun tekrar normal yaşantısına dönebilmesi ve sağlıklı bir şekilde yaşamına devam edebilmesi için, ebeveyn, öğretmen ve çocuğun yakın sosyal çevresinin çok dikkatli olması gerekmektedir. Tacize uğramış çocuklar bu durum karşısında farklı tepkiler geliştirebilmektedirler. Bunun nedeni çocuğun cinsellikle ilgili fazla bilgiye sahip olmaması, cinselliği tanımıyor olması, erişkinler tarafından kolayca yönlendirilebilmeleri ve savunmasızlığı, merak, ilgi ve sevgi ihtiyacı olabilir. Çocuklar çevrelerindeki dünyaya yönelik doğal ve yoğun bir merak duygusu sahiptirler ve büyüdükçe merakları çeşitli konularda yoğunlaşır. Bunlarında başında da cinsellikleri gelir ve cinselliğe yönelik merakın yoğunluğu, cinselliğin toplumda halen bir tabu olmasından dolayı çocuğun merakını giderecek bilgileri yakın çevresinden öğrenememesi sonucu gittikçe artar. Çocuğun doğal merakı ve bu merakı giderecek bilgilerin verilmeyişi, saldırgan tarafından kolayca çocuğa yaklaşabilmesine olanak sağlayabilir. Yine çocuklardaki ilgi ve sevgi ihtiyacı çocukları cinsel saldırı için yüksek risk konumlarından biri belki de en önemlisidir. Çocuğun ilgiye ve sevgiye olan gereksinimi; çocukta kötü niyetli yakınlaşma girişimlerinin sevgi olarak algılamasına neden olabilir. Tüm çocukların ilgi ve sevgiye gereksinimleri olduğu için, özellikle ailesinden yeterli ilgi ve sevgiyi görmeyen, fiziksel ya da zihinsel kusurları olan veya ailesinden uzakta olan çocukların daha fazla risk altında olmalarına sebep olur.

Cinsel istismar sonrası ebeveyn ve öğretmenlerin dikkat etmesi gereken konular;

-Çocuğa zaman ayrılmalı ve çocuk konuşmak istediğinde onunla rahat konuşabileceğiniz bir konuşma ortamı yaratın. Konuşmak istemeyen çocuğu, zorlamayın.

-Çocuk istismar hakkında konuşurken, soğukkanlı, anlayışlı ve sevecen olmaya özen gösterin, çocuğu suçlayıcı ve yargılayıcı tutumlardan sakının.

-İstismar sonrası içe dönük davranışlar sergileyen çocuğun duygularını ifade etmelerine yardımcı olacak etkinlik ortamları hazırlayın onunla birlikte onun hoşlandığı etkinlikleri yapın(Oyun oynamak, sinemaya gitmek, parka gitmek vb.).

-Şartlar ne olursa olsun onu sevdiğinizi ve her zaman ona destek olacağınızı ona ifade edin ve çocuğun kaybettiği güveni kazandırmaya çalışın.

-Çocuğa yaşadığı olayları hatırlatacak ortam ve eşyalardan, konulardan uzak tutmaya çalışın.

-Çocuğun istismarıyla ilgili olayı başkalarıyla konuşmaktan kaçının. Zira çocuk bunu duyabilir ve kendisini daha da kötü hissedebilir. Ya da bunun iyi bir davranış olduğunu düşünebilir.

Cinsel istismar konusunda halk arasında, istismarcının genellikle yabancı ve sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan zayıf kişilik özelliği gösteren, yaşlı insanlar olduğu ve ayrıca istismarın genellikle ıssız yerlerde yapılacağına ilişkin yanlış kanılar mevcuttur. Bu alanda yapılan çalışmalar istismarcının % 80-95 oranında 20-45 yaş arası, evli ve çocuklu erkekler tarafından yapıldığı, olayın genellikle ev, okul ve ev ile okul arasındaki bölgelerde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (Uçar, 1994).

Çocuğu cinsel istismara uğramış ebeveynler genellikle olayı gizleme eğilimi içerisine girebilirler. Bu tür durumlarda anne-babanın birbirlerini suçlama ya da çocuğa karşı anlamsız bir öfke geliştirmeleri de söz konusu olabilir. Bu durumda aileler durumdan haberdar olduklarında soğukkanlı olmalı ve “çocuğu en az hasarla bu durumdan nasıl kurtarabilirim? Ona nasıl yardımcı olabilirim?” ’i değerlendirmeye çalışmalıdır. Özellikle engelli bireyler istismar konusunda daha müsait bir grup olarak değerlendirilmektedirler. Bu nedenle zihin engelli çocuğun ebeveyninin daha dikkatli ve duyarlı olması gerekmektedir. Çocuk hangi durumda olursa olsun (ister zihin engelli ister normal) tüm çocukların kapasitelerine uygun olarak cinsellik konusunda eğitilmeleri gerekmektedir.

Zihin engelli bireylerin cinsel eğitimleriyle ilgili yapılan araştırma bulgularına göre bu çocukların cinsellik hakkında yetersiz bilgiye sahip oldukları ve bu nedenle cinsel davranışlarda olumsuzluklar görülmüştür (Herrath 1999). Zihin engelli bireylerin cinsel eğitimleri özel bir ilgi ister. Zihin engelli bireylerin olayları algılama ve yorumlamadaki eksiklikleri ve cinsel dürtüleri ciddi sıkıntılar yaratabilir. Ancak erken yaşlarda uygun eğitimle bu sorun en aza indirgenebilir. Bu nedenle gerekiyorsa bir uzman desteği alınarak bu çocuklar cinsellik konusunda eğitilmelidirler. Zihin engelli çocukların özellikleri ve cinsel dürtülerini kontrol etme yetersizlikleri göz önünde bulundurularak, bu çocukların her an kontrol altında tutulmaları gerekmektedir. Özellikle kız çocuklarının giyimlerine dikkat edilmeli, engelli çocukların cinsel istismarına neden olabilecek cinsel içerikli figürler, oyun ve davranışlardan kaçınılmalıdır. (Dudaktan öpme, kucağa oturtma, cinsel içerikli temaslar v.b.). İstismara (tecavüz, taciz) maruz kalınmaması için kesinlikle çocukların ilişkide bulunduğu kurum ve yakın çevre kontrol altına alınmalıdır. Olumsuz gelişmelere zemin hazırlayabilecek her türlü şartlardan kaçınılmalıdır. Sonuç olarak, engelli bireylerin cinsel ya da diğer açılardan istismara uğrayabileceği ve bu durumun kontrol edilemeyeceği unutulmamalı ve bu ortamlardan uzak tutulmalıdır. (Mermer,1993; Eripek 1996, OÇCEK 2005).

Çoğu ebeveyn ve öğretmen zihin engelli bireylerde cinsel ilgiden rahatsızlık duymakta ve bu durum karşısında kendilerini çaresiz hissedebilmektedirler. Craft ve Craft’ın (1988) yaptığı çalışmalarda, bazı ailelerin zihin engelli çocuklarının kendi cinsel dürtülerini kontrol edemeyeceklerinden ve böylece başlarını derde sokacaklarından veya cinsel sömürüye maruz kalacaklarından korkmamaktadırlar.

Ancak diğer bir yandan da bu dürtüleri bastırmanın, çocukta gerginlik (sinirlilik) ve davranış problemleri yaratmasından korkmaktadırlar (Mermer 1993). Genellikle zihinsel engellilerin yaşlılarından daha fazla cinsel ilgilerinin olduğu, daha fazla cinsel içerikli davranışlar sergilediği düşünülür. Oysa zihinsel engelliler, cinsel içerikli davranışların nerede, ne zaman, hangi durumlarda uygun olup olmadığını bilemedikleri için, yani bir anlamda cinsel içerikli davranışlarını kontrol edemedikleri için böyle algılanmaktadırlar. Bununla birlikte sınıf öğretmenlerinin, özel eğitim uzmanlarının ve ebeveynlerin engellilerin cinselliğine negatif tavır takınmaları, çocukların cinsel merak ve arzularını problem olarak algılamaları, ayrıca engellilerde cinsel bilgi yetersizliği, kötü sonuçlara yol açmaktadır(B.Ö.İ.R.2005). Bu sorunu azaltmak için öncelikle çocuğa kendi vücudu ve diğer insanların vücudu öğretilmeli, “Vücudumuza yakınlık konusunda nelere izin verilebilir? İyi niyetli ve kötü niyetli davranışlar neler olabilir?”sorularına cevap verilmelidir. Türk aile yapısı ve kültürel beklentilerinde uslu çocuk olma beklentisi bazen çocukların istemedikleri davranışlara maruz kalmalarına ve sadece uslu-uyumlu çocuk olma adına bunu gizlemelerine neden olabilir. Bu nedenle çocukların bu konularda önceden uyarılmaları gerekmektedir. Aile gerektiğinde çocuğuyla cinsel konularda konuşmalı ve gerekiyorsa uzman desteğiyle çocuğu bilgilendirebilmelidir. Bu konuda yapılmış çalışmalara bakacak olursak; Fallon ve arkadaşları(2002) engelli çocuklarda cinsel istismarı engelleme ve tedavi: müdahalede bir takım modeli kullanma konulu çalışmalarında; uzman pediatri hemşirelerinin cinsel istismara uğramış zihin engelli çocukların teşhis, tedavi ve eğitimlerinde ekip çalışmalarına katılımının önemi ve ekip çalışmasının avantajlı yönleri değerlendirilmiştir. Çalışma sonunda ekip çalışmasının engelli çocukların cinsel istismar sonrası rehabilitasyonlarında önemli rol oynadığı ve uzman pediatri hemşirelerinin bu konuda önemli roller üstlenmesi gerektiği bulunmuştur. Cinsel istismarda takım modeli üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise; gelişimsel geriliği bireylerde cinsel istismar: teşhiste ikilem konulu çalışmada, tıp çalışanları gelişim geriliği olan bireylerde cinsel istismara uğrama durumlarını tespit etmek amacıyla bir ekip çalışması yapmışlar ve kliniğe başvuran 13-55 yaş arası engelli bireylerin cinsel istismara uğrama durumunun belirlenmesi, istismar sonrası rehabilitasyon çalışmalarında ekip çalışmasının önemini vurgulamışlardır(Evlik ve ark. 2002). Mansell ve arkadaşları(2002) gelişim geriliği olanlarda cinsel istismar sonrası tedavi-rehabilitasyon konulu çalışmalarında da istismara uğrayan bireylerin tekrar topluma katılabilmelerinde ekip çalışmasının önemini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, her insanın cinsel dürtüleri vardır. Bunun kötüye kullanılmasını engellemede ailenin ve eğitimin yeri tartışılmaz. Öncelikle onları bütünüyle toplumumuzun birer bireyleri olarak kabul etmeliyiz. Bu kabulün içinde zihinsel ve bedensel tüm sağlık sorunları, korunma, eğitim, gelişim ve toplumla bütünleştirme (entegrasyon) ile ilgili problemlerinin yanında, cinsel sorunlarının da olabileceğini

bilmemiz gereklidir. Artık dünya'daki toplumların sosyal yapıları değişmekte, tüm bireylerde olduğu gibi zihinsel engellilerin de bir cinsel yaşamları olmasının gerektiği düşünüldüğü gözlenmektedir. Bunun zihinsel engellilerin yaşam kalitelerini, eğitim durumlarını ve topluma katılma oranlarını artıracak, toplumun onların, sorunlarına kayıtsız kalmasını ve en önemlisi de cinsel istismarları ve sıklıkla rastlanılan sapkın cinsel davranışları önleyeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bilir .Ş., Arı,M. , Dönmez, N., Güneysu, S.(1991). "4-12 Yaşları Arası 16100 Çocukta Örselenme Durumu ile İlgili Bir İnceleme". *Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi*, Ed., Gürkaynak, İ.,Egemen, A.,Gözde. Rebro Ofset. Ankara.
- Chamberlain, A., Rauh, J., Passer, A., McGrah, M., & Burket, R. (1984). Issues in fertility control for mentally retarded female adolescents. *Pediatrics*, 73, 445-450.
- Craft, A. Craft, M. (1988). *Sex Education And Cunselling For Mentally Handicapped People*. Tunbridge Weels: Costello.
- Crosse, Sc. (1993). Incidence and prevalence. In J. A. J. Plucker, K. S. Keeney, & J. F. Atallo (Eds.), *Responding to sexual abuse of children with disabilities: prevention, investigation and treatment. A think tank* (pp. 45-52). Huntsville, AL: The National Resource Center on Child Sexual Abuse.
- Durmuşoğlu, N. (2005). *Çocukluktaki Örselleyici Yaşantıların Ergenlikteki Yakın İlişki Doyumuna Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniv. Konya .
- Eripek, S.(1996)."Zihin Engelli Çocuklar" Anadolu Üniversitesi Eskişehir.
- Eratay, E.(2000). *Zihin Engelli Çocukların Aileleri Tarafından Fiziksel İhmal Ve İstismarı İle Buna Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi(Bolu Örneği)*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.Doktora Tezi.
- Evlik ,S.L.,Berkowitz,C.D.,Nicholas,E.,Lipman,L.,Inkelis,S.H. (2002). *Sexual Abuse in the Developmentally Disabled: Dilemmas of Diagnosis*. Harbor-UCLA Medical Center. University of California. USA.
- Fallon ,M.A., Eifler,K.,Niffenegger,J.P. (2002). Preventing And Treating Sexual Abuse İn Children With Disabilities: Use Of a Team Model Of Intervention. *Journal Of Pediatric Nursing*, Vol.17,USA, October.

- Günçe, G. (1991). *Çocuğun Cinsel İstismarı. Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi*, Ed., Gürkaynak, İ., Egemen, A., Gözde. Repro Ofset. Ankara.
- Gordon, S. (1985). A response to Warren Jhon on sex education of the retarded. Delacruz F. LaBeck G.D (eds): *Human Sexuality and the mentaly Retarded*. New York: Brunner/Mazel, 1973 (Bernstein, , s. 60).
- Herraht, F. (1999). "Sexualpädagogische Materialien für die Arbeit mit geistig behinderten Menschen" Beltz Verlag. Germany s:119.
- Kempton, W. (1972). *Guidelines for Planing A training Course on Human Sexuality and the Handicapped*. Philadelphia: Planed.
- Koçkar, A. İlden, (2002). Çocuk Cinsel İstismarını Önleme: Stratejiler ve Bundan Sonraki Adımlar. *Türk Psikoloji Bülteni*. s: 81.
- Kutchinsky, B. (1991). *Çocuğun Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Müdahale ve Önleme. Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi*, Ed., Gürkaynak, İ., Egemen, A., Gözde. Repro Ofset. Ankara..
- Kvam, H.M.(2000). Is Sexual Abuse Of Children With Dısabilities Disclosed? A Retrospective Analysis Of Child Dısability And The Likelihood Of Sexual Abuse Among Those Attending Norwegian Hospitals. *Child Abuse and Neglect*. V:24, 8,p:1073-84. Oslo, Norway: Redd Barna rapport nr 1, 98. (in Norwegian) SINTEF Unimed.
- Gorey, K. M., & Leslie, D. R. (1997). The prevalence of child sexual abuse: Integrative review adjustment for potential response and measurement biases. *Child Abuse & Neglect*. 24, 489-498.
- Mansell ,S., Sobsey, D., Calder, P. (2002). *Sexual Abuse Treatment for Persons with Developmental Disabilities*. University of Alberta. USA.
- Mermer, G. (1993). *Zihin Engelli Ergenlerin Cinsel Eğitim Gereksinimleri Hakkında Anne, Baba ve Eğitimci Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir. s: 11-19.
- Morgan, S. R. (1987). *Abuse and neglect of handicapped children*. Boston: Little Brown.
- OÇCEK (2005). *Otistik Çocuklar*. Cinsel Eğitim Kurulu yayınları.
- Öner, Y., Sucuoğlu, B. (1994). Zihinsel Özürlü Çocukların İstismarı. *Psikiatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*. 2(4).
- SÇEK Genel Müdürlüğü (2004). Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışmanlığı Raporları Çocuk Cinsel İstismarını Önleme: Stratejiler ve Bundan Sonraki Adımlar Türk Psikoloji Bülten. Ankara.

- Shindell, P.E.(1985). Sex Education Programs and the Mentally Handicapped. *Juornal of School Healty* 1975 s: 88-89 (Chapman ve Pitceathly. s: 228).
- Sobsey ,D.,Wade,R.,Parrila,,R.K.(1997). Gender Differences İn Abuse Children With And Without Dissabilities. *Chil Abuse And Neglect*. Vol.21, USA.
- Tambs, K. (1994). Undersøkelse av seksuelle overgrep mot barn. Oslo, Norway: Statens Institutt for Folkehelse. (inNorwegian).
- Taner, Y.; Gülder, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi* Ankara. s: 82.
- Uçar, H. (1994). *Çağdaş Çocuk Cinsel Eğitimi*. İnkılap Kitabevi, İstanbul s: 95-99.
- Widom, D. & Ames, A. (1994). Criminal consequences of childhood sexual victimization. *Child Abuse and Neglect*.18(4), 303-318.
- Yavuz M.F.(1996). Cinsel Saldırı Olgularının Değerlendirilmesinde Yeni bir Yaklaşım. *Adli Tıp Dergisi*. 12: 155-160.
- Yılmaz, B.(2002). Çocukta Cinsel İstismar; Risk Etmenleri. *Türk Psikoloji Bülteni*. S. 74.
- Z-Page, A. (2004). Çocuk Cinsel İstismarı: Cinsel İstismarın Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*.S:7(103). İstanbul (2005). "Zihinsel Özürlüler ve Cinsellik". Başbakanlık Özürlüler İdaresi Projesi, Ankara (2005). T.C. İstanbul Valiliği Raporları " Yasal Hakları Bilmek Nasıl Bir Fayda Sağlar? Kadın Ve Çocuk Hakları Açısından. İstanbul.